

Маркетингові дослідження хондропротекторних лікарських засобів, представлених на ринку України

І.В.Пестун, М.М.Кобець, Ю.В.Іванченко

Національний фармацевтичний університет, кафедра менеджменту та маркетингу у фармації
Харків, Україна

Проведено аналіз асортименту хондропротекторних лікарських засобів, представлених на ринку України. Розглянуто основні тенденції розвитку вітчизняного ринку хондропротекторних лікарських засобів. Проведено дослідження переваг споживачів стосовно цих засобів. Проаналізовано ціни на хондропротекторні лікарські засоби, вивчені коефіцієнти ліквідності, адекватності платоспроможності та конкурентоспроможності.

Ключові слова: хондропротекторні лікарські засоби, маркетингові дослідження, остеоартроз, остеохондроз, фармацевтичний ринок, ліквідність цін, адекватність платоспроможності.

ВСТУП

Хондропротекторні лікарські засоби посідають важливе місце в терапії остеоартрозу. Значення питань лікування остеоартрозу (ОА) зумовлене не лише його високою поширеністю, але і тими соціальними потрясіннями, які захворювання викликає у пацієнта: різке зниження рухової активності призводить до вираженого зниження рівня якості життя, соціальної дезадаптації, втрати працездатності, а в крайніх формах і здатності до самообслуговування [1, 5].

Тенденція до старіння населення призводить до того, що кількість хворих на ОА стає більше рік від року. Сучасні дослідження довели, що з віком вміст у хрящовій тканині хондроїтину сульфату (ХС) зменшується в 1,3 разу порівняно з нормою. Також відомо, що при остеохондрозі (ОХ) вміст ХС в міжхребцевому диску зменшується наполовину. Не випадково ХС називають маркером «молодості» хряща.

Він має здатність акумулювати вологу та амортизаційні властивості [3, 4].

Тому використовуються лікарські препарати, що сприяють відновленню хрящової тканини, — хондропротекторні лікарські засоби (ХПЛЗ). Лікування ХПЛЗ дозволяє швидше досягти симптоматичного (знеболюючого) ефекту, поліпшити стан хрящової тканини і значно підвищити безпеку лікування [5, 6]. Окрім цього, лікування має бути спрямоване на уповільнення процесів деструкції в хрящовій тканині та створення сприятливих умов для її відновлення [12].

Препарати, що мають хондропротекторні властивості, умовно діляться на три підгрупи: препарати-мукополісахариди (різновид замісної терапії), стимулятори синтезу протеогліканів та комбіновані препарати [13]. Також усі існуючі хондропротектори (ХП) можна розділити на три покоління: перше покоління (румалон), друге покоління — аміносахариди (глюкозаміну гідрохлорид та сульфат, хондроїтину сульфат, гіалуронові кислота, мукополісахариду моносульфат), третє покоління — комбіновані препарати [14].

Відзначається, що ХП в жодному разі не відновлюють тканини міжхребцевого диска [6]. Вони призупиняють подальший їх розпад і є засобом профілактики розвитку ОХ і ОА. Прийом ХП сприяє уповільненню прогресу артрозу, зміцненню хрящової тканини. ХП призначають для заміщення дефіциту міжклітинної речовини (матриксу) хряща тривало, за принципом «замісної терапії» [5, 14].

У різних країнах частота захворювань опорно-рухового апарату різна, але чим старше населення, тим вищий відсоток поширеності захворюваності. Вважається, що в похилому віці він досягає 80-90%. Якщо врахувати, що 6-8% населення планети отримують травми опорно-рухового апарату, то виходить, що практично всі люди рано чи пізно звертаються до ортопеда [4, 6].

Актуальність цієї проблеми зумовлена, в першу чергу, соціальним аспектом, а саме висо-

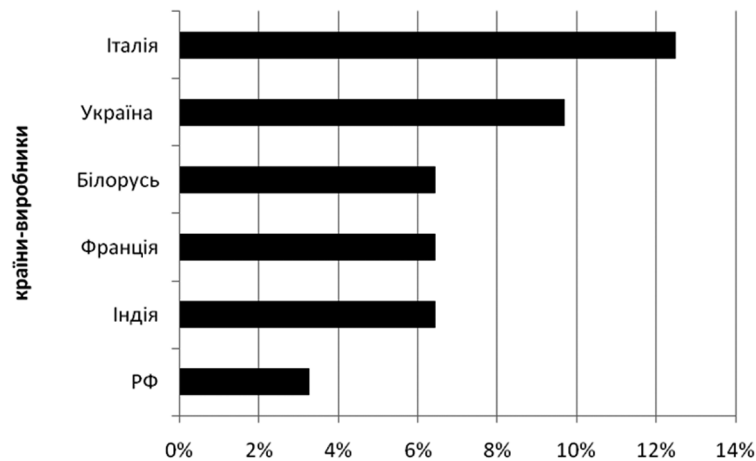

Рис. 1. Розподіл препаратів-хондропротекторів за країнами-виробниками.

кою частотою даної категорії захворювань в популяції та типовим розвитком у хворих тимчасової і стійкої непрацездатності. Так, в Германії тимчасова непрацездатність унаслідок ревматичних уражень суглобів складає до 24% від числа всього застрахованого населення. А у Великобританії, згідно з даними ВООЗ, випадки тимчасової непрацездатності при ревматичних хворобах займають третє місце серед інших захворювань [12, 13].

Фармакологічним і клінічним дослідженням ХП присвячена значна кількість наукових робіт. Вагомий внесок у розробку та дослідження ефективності вітчизняних препаратів ХП був зроблений вченими Національного фармацевтичного університету у співпраці з науковцями різних медичних закладів. У подальшому цей факт мав значний вплив на формування вітчизняного асортименту ХП [3, 4].

Таким чином, особливої актуальності набуває проблема пошуку шляхів підвищення рівня задоволення потреб кінцевих споживачів ХПЛЗ вітчизняного виробництва та способів підвищення обсягів їх виробництва фармацевтичними підприємствами України.

Серед наукових праць, тісно пов'язаних з напрямом досліджень, значне місце обіймають роботи [7-11].

Сегмент фармацевтичного ринку, що посідають ХПЛЗ, є досить перспективним для опрацювання вітчизняними виробниками, адже зі 100% зареєстрованих на ринку України лікарських засобів, які мають хондропротекторну дію, лише 12,9% — продукція вітчизняного виробництва, що являє собою неабияку фінансову втрату для фармацевтичної галузі нашої країни, враховуючи той факт, що середня тривалість лікування даною групою препаратів

складає від 6 тижнів (спостерігається мінімальний терапевтичний ефект) до 3 років (спостерігається настання максимального фармакотерапевтичного ефекту, що легко пояснюється особливостями кровопостачання суглобів і темпів обміну речовин в тканинах суглоба) [2, 6].

Метою роботи є маркетингові дослідження хондропротекторних лікарських засобів, представлених на ринку України.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для визначення стану забезпечення фармацевтичного ринку України нами проаналізовано асортимент ХПЛЗ, представлений на вітчизняному ринку. Проведений аналіз ринку показав, що на даний момент зареєстрованими на ринку України є 31 торгова назва ХПЛЗ у чистому вигляді або з індиферентними речовинами, не враховуючи 22 зареєстрованих комбінованих ХПЛЗ. Дані препарати представлені на ринку України більш ніж 20 фірмами-виробниками. В основному асортимент ХПЛЗ складають імпортовані препарати фармацевтичних компаній із країн зарубіжжя: Юніфарм (США), Белмедпрепарат (Республіка Білорусь), П'єр Фабр (Франція), Нижфарм (Російська Федерація), Сагмел (США), Сім медик Лаб (Індія), Кабко (Австралія), Контракт Фармакал (США), Мейджи Сейка Каша (Японія), Алкала Фарма (Іспанія), Роттафарм (Ірландія), Сигмар (Італія). Хондропротектори вітчизняного виробництва представлені такими фірмами-виробниками, як ВАТ «Здоров'я», ЗАТ «Технолог», ВАТ «Фітофарм». Розподіл препаратів-хондропротекторів за країнами-виробниками наведений на рис. 1.

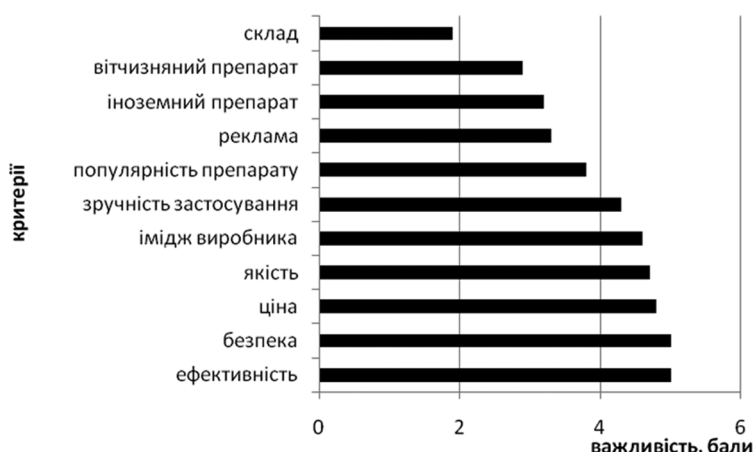

Рис. 2. Загальна структура важливості окремих параметрів ХПЛЗ для споживачів.

Управління поведінкою споживачів ХПЛЗ є важливою складовою маркетингової діяльності фармацевтичної організації. З'ясування основних мотивів придбання ними товару допомагає фахівцям приймати обґрунтовані управлінські рішення та розробляти модель поведінки споживачів [7, 8, 10]. У зв'язку із цим нами проаналізовані переваги споживачів стосовно ХПЛЗ. Дослідження проводилися на базі аптечних закладів м. Харкова методом анкетного опитування респондентів: 100 споживачів і 50 експертів.

На підставі досліджень було встановлено, що основними споживачами ХПЛЗ є люди віком старше 50 років (92% опитаних), причому жінки майже в 1,8 рази частіше звертаються за ХПЛЗ, ніж чоловіки. Це свідчить не лише про те, що жінки хворіють захворюваннями опорно-рухового апарату частіше за чоловіків, але й про те, що вони частіше є споживачами аптечних закладів, адже купують лікарські засоби не лише для себе, а й для членів родини. Середній рівень доходів на одного члена сім'ї споживачів ХПЛЗ у середньому складає близько 1000 гривень (переважна більшість споживачів — пенсіонери).

За результатами проведених досліджень виявлено, що найбільший попит серед населення мають: Терафлекс Адванс (Сагмел, США), Артрон Комплекс (Сім медик Лаб, Індія), Дона (Роттафарм, Ірландія), Хондроїтин комплекс (Фітофарм, Україна).

При виборі ХПЛЗ споживачі насамперед прагнуть отримати якісну продукцію, висуваючи на перше місце ефективність, безпеку та ціну лікарського засобу.

Як свідчать результати опитування, зручність застосування, імідж виробника, популярність

препарату мають для споживачів певне значення. Найменше значення для споживача при виборі ХПЛЗ має реклама та дизайн упаковки лікарського засобу та його склад (рис. 2).

Паралельно нами була проаналізована оцінка експертів ХПЛЗ. Було встановлено, що до найбільш ефективних препаратів, на думку фахівців, належать Дона (Роттафарм, Ірландія), Артрон Триактив (Юніфарм, США), Хондроксид (Нижфарм, Російська Федерація).

Лікарські препарати даної фармакотерапевтичної групи представлені на ринку України у вигляді таких лікарських форм: таблетки, капсули, гелі, мазі, розчини для ін'єкцій, порошки для приготування розчину для ін'єкцій. При порівнянні лікарських форм препаратів-хондропротекторів вітчизняних та закордонних виробників останні віддають перевагу випуску хондропротекторів у вигляді таблеток, вкритих оболонкою (30,7%). Переважна форма випуску препаратів вітчизняного виробництва — гелі, капсули та порошки для приготування ін'єкційних розчинів (33%, 30,2%, 31,1% відповідно).

Важливим показником доступності лікарських препаратів є ціна на товар [9]. За результатами проведеного аналізу вартісних показників препаратів хондропротекторної дії встановлено, що найбільш дорогими із них є: Структум, капс. №60 (П'єр Фабр, Франція), Дона, амп. №6 (Роттафарм, Італія), Дона, пор. 1,5 г №20 (Роттафарм, Ірландія), Терафлекс, №120 (Контракт Фармакал, США), Мукосат НЕО, амп. 2 мл №10 (Белмедпрепарат, Республіка Білорусь).

На підставі прайс-листів, опублікованих в тижневику «Аптека» і додатку до журналу «Провізор» — «Провізор Дайджест», нами були розраховані показники коефіцієнта ліквідності для

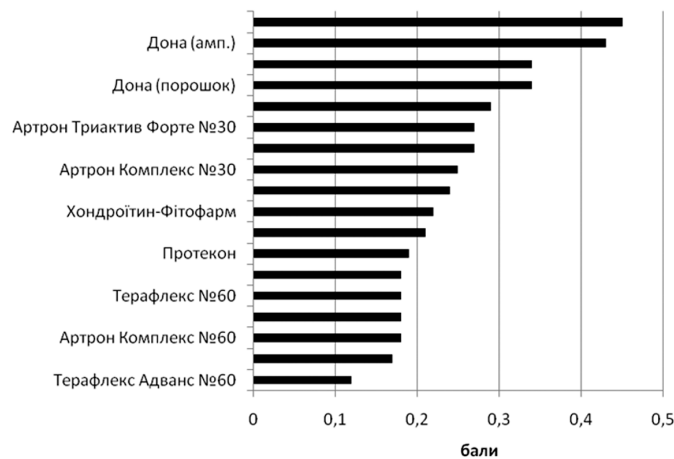

Рис. 3. Показники ліквідності лікарських засобів групи хондропротекторів.

кожного з препаратів. Коефіцієнт ліквідності цін (C_{liq}) розраховувався за формулою [11]:

$$C_{liq} = \frac{P_{max} - P_{min}}{P_{min}}, \text{ де}$$

P_{max} — найвища ціна однієї позиції препарату;

P_{min} — сама низька ціна препарату.

Коефіцієнти ліквідності цін, розраховані для ХПЛЗ, відрізняються великою дисперсією (від 0,12 до 0,45). У цілому для більшості ХПЛЗ коефіцієнт ліквідності цін відрізняється значними коливаннями, що характеризує нестабільний попит на дану групу лікарських засобів (рис. 3).

Отримані показники ліквідності можна пояснити нестабільністю асортименту ХПЛЗ, його різноманіттям (адже ХПЛЗ представлені у різноманітних лікарських формах) і ринком повної конкуренції серед виробників. Найменше коливання ціни відзначено для Терафлекс

Адванс (Сагмел, США) №120, найбільше — для Мукосат NEO (Белмедпрепарат, Республіка Білорусь) амп. 2 мл №10. У цілому можна говорити про те, що значні коливання ціни на препарати досліджуваного асортименту свідчать про їх недоступність для кінцевого споживача.

З метою оцінки доступності для населення ХПЛЗ нами були розраховані значення коефіцієнта адекватності платоспроможності.

Коефіцієнт адекватності платоспроможності C_{a.s.} розраховувався за наступною формулою [11]:

$$C_{a.s.} = \frac{\bar{P}}{W_{a.w.}} \times 100\%, \text{ де}$$

C_{a.s.} — коефіцієнт адекватності платоспроможності;

P̄ — середня ціна препарату за певний період (місяць, квартал, рік);

W_{a.w.} — середня заробітна платня за певний період (місяць, квартал, рік).

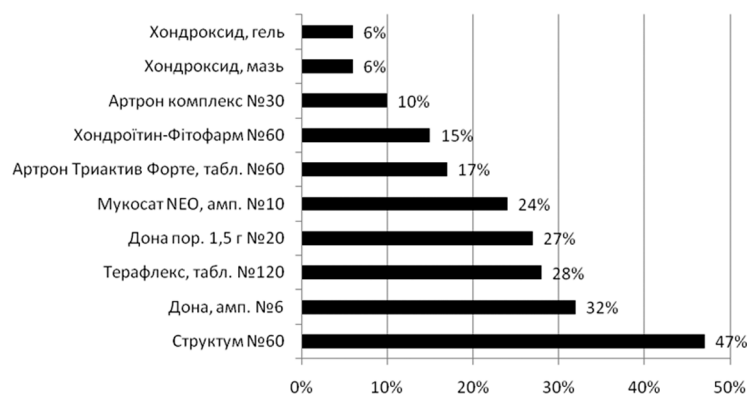

Рис. 4. Окремі показники адекватності платоспроможності споживачів ХПЛЗ.

Коефіцієнти, розраховані для деяких ХПЛЗ, присутніх на ринку, наведені на рис. 4.

Таким чином, найбільш доступними для більшості населення є препарати Хондроксид (мазь, гель), Хондроїтин-Фітофарм, Артрон Комплекс №30 (коефіцієнт адекватності платоспроможності складає 7-14%).

Також нами був розрахований коефіцієнт конкурентоспроможності препаратів групи ХП за обсягами реалізації товару. Найбільш конкурентоспроможним препаратом є той, у якого коефіцієнт конкурентоспроможності більше 1 (табл. 1).

Отримані дані свідчать про те, що найбільш конкурентоспроможними препаратами групи ХПЛЗ є: Мукосат НЕО (Белмедпрепарат, Республіка Білорусь), Хондроксид (Нижфарм, Російська Федерація), гель. Найменш конкурентоспроможними препарати групи ХП – Терафлекс (Контракт Фармакал, США) №30, Протекон (Сім медик Лаб., Індія).

Таким чином, проведені дослідження та отримані результати свідчать, що сегмент ринку лікарських засобів групи ХП є достатньою мірою структурованим, який розвивається та є перспективним для опрацювання вітчизняними фірмами-виробниками.

Отримані маркетингові дані аналізу вітчизняного ринку ХПЛЗ є основою для його подальшого прогнозування та можуть бути використані аптечними й фармацевтичними підприємствами з метою розробки варіантів своєї стратегії розвитку, асортименту товарів, впливу на поведінку споживачів.

ВИСНОВКИ

1. Проведено аналіз асортименту хондропротекторних лікарських засобів, представлених на вітчизняному ринку. Показано, що на ринку України переважно присутні лікарські засоби даної фармакотерапевтичної групи іноземних виробників таких торгових марок: Юніфарм (США), Белмедпрепарат (Республіка Білорусь), П'єр Фабр (Франція), Нижфарм (Російська Федерація), Сагмел (США), Сім медик Лаб (Індія), Кабко (Австралія), Контракт Фармакал (США), Мейджи Сейка Каша (Японія), Алкала Фарма (Іспанія), Роттафарм (Ірландія), Сигмар (Італія).

2. Проведено сегментування споживачів хондропротекторів засобів за демографічним критерієм. Основними споживачами хондропротекторних лікарських засобів є особи віком старше 50 років. Їх перевага надається таким торговим маркам: Сагмел (США), Юніфарм (США), Фітофарм (Україна), Нижфарм (Республіка Білорусь).

4. Проведено аналіз найбільш важливих критеріїв для споживачів при виборі лікувальних засобів. Показано, що вирішальне значення при покупці та використанні хондропротекторів мають ефективність, безпека, ціна, якість.

5. Проаналізовано ціни на хондропротекторні лікарські засоби, розраховано коефіцієнти ліквідності цін, адекватності платоспроможності, а також конкурентоспроможності. Найменше коливання ціни відзначено для Терафлекс Адванс (Сагмел, США) №120, найбільше – для

ТАБЛИЦЯ 1

Показники коефіцієнтів конкурентоспроможності ХПЛЗ

Торгова назва препарату	Коефіцієнт конкуренто-спроможності
Мукосат НЕО (Белмедпрепарат, Республіка Білорусь)	2,95
Структум (П'єр Фабр, Франція)	1,25
Хондроїтин-Фітофарм (Фітофарм, Україна)	0,52
Хондроксид (Нижфарм, Російська Федерація), гель	2,23
Хондроксид (Нижфарм, Російська Федерація), мазь	2,10
Терафлекс Адванс (Сагмел, США) №120	0,46
Терафлекс Адванс (Сагмел, США) №60	0,33
Артрон Комплекс (Юніфарм, США) №30	0,72
Артрон Комплекс (Юніфарм, США) №60	0,92
Терафлекс (Сагмел, США) №60	0,98
Протекон (Сім медик Лаб., Індія)	0,20
Терафлекс (Сагмел, США) №60	0,33
Терафлекс (Контракт Фармакал, США) №120	0,59
Терафлекс (Контракт Фармакал, США) №30	0,20
Хондроїтин Комплекс (Фітофарм, Україна)	1,83
Артрон Три актив Форте (Юніфарм, США) №30	1,51
Артрон Три актив Форте (Юніфарм, США) №60	1,38
Артифлекс (Здоров'я Україна)	0,16
Дона (Роттафарм, Ірландія)	0,35
Дона (Роттафарм, Італія)	0,86

Мукосат НЕО (Белмедпрепарат, Республіка Білорусь) амп. 2 мл №10. Отримані значення коефіцієнтів адекватності платоспроможності дозволили виділити найбільш доступні хондропротекторні лікарські засоби: Хондроксид (мазь, гель) 9Нижфарм, Російська Федерація), Хондроїтин-Фітофарм (Фітофарм, Україна), Артрон Комплекс №30 (Юніфарм, США).

ЛІТЕРАТУРА

1. Вивчення механізму потенціювання диклофенаку натрію аміноцукром глюкозаміном методом флуоресцентних зондів / І.А.Зупанець, С.Б.Попов, С.К.Шебеко, І.А.Отрішко // Медична хімія. — 2004. — Т.6, №2. — С. 43-47.
2. Дурович А.П. Маркетинговые исследования: учеб. пособие / А.П.Дурович. — Минск: ТетраСистема, 2009. — 432 с.
3. Зупанець І.А. Дослідження анальгетичного синергізму ненаркотичних анальгетиків та хондропротекторів на прикладі препарату «Терафлекс Адванс» / І.А.Зупанець, С.К.Шебеко, І.А.Отрішко // Клінічна фармація. — 2009. — Т.13, №1. — С. 42-46.
4. Зупанець І.А. Перспективы применения аминсахара глюкозамина и его производных в терапии воспалительных заболеваний для предупреждения НПВС-гастропатий / И.А.Зупанець, В.В.Прописнова, Н.П.Безуглая // Сучасна гастроентерологія і гепатологія. — 2000. — №2. — С. 31-34.
5. Результати комбінованого застосування глюкозаміну гідрохлориду та хондроїтину сульфату в терапії гонартрозу / В.М.Коваленко, Н.К.Кремінська, О.О.Гармійш, Б.Г.Гуща // Український ревматологічний журнал. — 2004. — №4 (18). — С. 62-65.
6. Терафлекс в комплексной терапии остеоартроза коленных суставов и остеохондроза позвоночника / А.М.Лила, В.И.Мазуров, О.В.Шидловская, М.С.Шостак // РМЖ. Ревматология. — 2005. — Т.13, №24. — С. 1618-1622.
7. Мнушко З.М. Методика визначення ставлення кінцевих споживачів до лікарських засобів / З.М.Мнушко, І.П.Левченко, А.Б.Ольховська // Фармац журнал. — 2006. — №3. — С. 16-22.
8. Мнушко З.Н. Поведение потребителей: учеб. пособие для студ. вузов / З.Н.Мнушко, А.Б.Ольховская. — Х.: Изд-во НФаУ, 2007. — 157 с.
9. Мнушко З.Н. Проблема доступности лекарственных средств / З.Н.Мнушко, И.В.Тиманюк // Провизор. — 2006. — №3. — С. 88-92.
10. Мнушко З.Н. Теория и практика маркетинговых исследований в фармации / З.Н.Мнушко, И.В.Пестун. — Х.: изд-во НФаУ, 2008. — С. 15-22.
11. Мнушко З.Н. Фармакоэкономическая оценка гипоплипидемических лекарственных препаратов / З.Н.Мнушко, С.В.Труфан // Провизор. — 2002. — №21. — С. 18-21.
12. Fattah W.A. Chondroitin Sulfate and Glucosamine: a review of the Safety Profile / W.A.Fattah, T.A.Hammad // JANA. — 2001. — Vol. 3, №4. — P. 134-137.
13. Glucosamine and Chondroitin for Treatment of Osteoarthritis / E.P.Timothy, P.B.Michael [et al.] // JAMA. — 2000. — Vol. 283. — №11. — P. 1132-1139.
14. Glucosamine for pain in osteoarthritis: Why do trial results differ? / S.C.Vlad, M.P.Lavalley, T.E.McAlindon, D.T.Felson // Arthritis Rheum. — 2007. — Vol. 56. — №7. — P. 2267-2277.

И.В.Пестун, М.Н.Кобец, Ю.В.Иванченко.
Маркетинговые исследования хондропротекторных лекарственных средств, представленных на рынке Украины. Харьков, Украина

Ключевые слова: хондропротекторные лекарственные средства, маркетинговые исследования, остеоартроз, остеохондроз, фармацевтический рынок, ликвидность цен, адекватность платежеспособности.

Проведен анализ ассортимента хондропротекторных лекарственных средств, представленных на рынке Украины. Рассмотрены основные тенденции развития отечественного рынка хондропротекторных лекарственных средств. Проведено исследование поведения потребителей хондропротекторных лекарственных средств, комплексная экспертная оценка специалистов относительно данной группы препаратов. Проанализированы цены на хондропротекторные лекарственные средства, изучены коэффициенты ликвидности, адекватности платежеспособности и конкурентоспособности.

I.V.Pestun, M.N.Kobets, J.V.Ivanchenko.
Marketing researches of chondroprotector medicinal facilities, which are represented on the Ukrainian pharmaceutical market. Kharkiv, Ukraine.

Key words: chondroprotector medicinal facilities, marketing researches, osteoarthritis, osteochondrosis, pharmaceutical market, liquidity of prices, adequacy of solvency.

The analysis of assortment of chondroprotector medicinal facilities presented at the market of Ukraine is conducted. Basic progress of home market of chondroprotector medicinal facilities trends is considered. Research of behavior of consumers of chondroprotectors, complex expert estimation of specialists of relatively this group of preparations, is conducted. Prices are analyzed on chondroprotector medicinal facilities and liquidity, adequacy of solvency ratios and competitiveness are studied.

Надійшла до редакції 27.10.2011 р.